

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Питання перекладу малого синтаксису англійської мови українською, на перший погляд, видається несуттєвим, оскільки цей граматичний рівень вважається подібним, якщо не тотожним в обох мовах, і більшість структурних типів словосполучень та їх класифікації уже докладно досліджені в лінгвістично-перекладацьких працях. З іншого боку, принципові теоретичні та практичні проблеми, пов'язані з виокремленням малого синтаксису з усієї багатоманітності синтаксису, кореляцією форми і змісту цього явища, а також вивчення його крізь призму дубльованого перекладу художніх фільмів США ще не висвітлено з позицій сучасних досягнень комунікативної лінгвістики й перекладознавства.

Питання вивчення словосполучення як елементу другого плану, на периферії синтаксису зі статусом проміжної категорії, яка структурно тяжіє до речення, а функціонально – до слова, зосередження винятково на морфологічних показниках, часткове або повне ігнорування семантики та внутрішньої форми, часто ставали об'єктом лінгвістичних студій (Л. Блумфілд, Г. Вайтхол, Р. Ф. Газізова, О. Єсперсен, А. П. Загнітко, Є. С. Кубрякова, А. С. Мікоян, А. А. Рівліна, Г. Світ, Л. П. Столярова, С. Г. Тер-Мінасова). Натомість, малий синтаксис як комунікативно вагомий рівень синтаксичної організації отримав висвітлення в незначній кількості праць (Н.І. Романець, С.В. Сорокін). Невелика кількість досліджень присвячена і питанням перекладу мови кіно. Спочатку феномен кіно привернув увагу дослідників, зацікавлених проблемами мистецтва й естетики як особливих семіотичних систем (Р. Барт, Т. О. Вархотов, Ж. Дельоз, Х. О. Кулагіна, Ю. М. Лотман, М. Б. Ямпольський). Наразі кіно входить також і до сфери інтересів дослідників-лінгвістів (В. Є. Горшкова, А. Г. Гудманян, В. В. Демецька, М. А. Єфремова, А. М. Зарецька, В. В. Конкульовський, О. М. Малинкіна, Т. І. Малкович, Р. О. Матасов, І. П. Муха, С. С. Назмутдінова, О. Орехова, Г. Г. Слишкін, М. С. Снеткіна, Ch. Keane, S. Kinberg). У зв'язку з посиленням ролі аудіовізуальної комунікації, невпинним зростанням популярності американського кіно та його глобальним впливом на формування масової свідомості українського суспільства, а також через значну кількість проблем, з якими стикаються перекладачі та редактори під час його опрацювання, доцільною є спроба комплексно дослідити малий синтаксис дубльованих американських кінотекстів на основі зіставного лінгвосинтаксичного та стилістичного аналізу оригінальних текстів фільмів і їхніх перекладів українською мовою.

Отже, **актуальність** пропонованого дослідження визначається, передусім, недостатнім опрацюванням у структурно-семантичному плані англійського словосполучення, фактичною відсутністю у вітчизняному та зарубіжному перекладознавстві ґрунтовних спеціальних наукових праць, присвячених дослідженню словосполучення в лінгвоперекладацькому аспекті, зокрема на матеріалі сучасної американської англійської мови фільмів, еволюцією поглядів на поняття малого синтаксису взагалі, окресленню магістральних чинників, що спричиняють застосування перекладацьких трансформацій, а також браком наукових студій, автори яких досліджували б специфіку відтворення словосполучень, здійснювали б перекладознавчо-порівняльний аналіз структури малого синтаксису англійської та української мов.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах комплексної наукової теми «Актуальні питання функціонування мов та перекладу в контексті сучасної філологічної освіти», що розробляється кафедрою англійської філології і перекладу Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету, номер державної реєстрації 0113U000585.

Метою дисертаційного дослідження є вивчення системи малого синтаксису англомовних художніх фільмів та конкретних способів його відтворення українською мовою, виявлення та обґрунтування оптимальних перекладацьких рішень, які зумовлюються специфікою дубльованого перекладу.

Досягнення зазначеної мети передбачає виконання таких **завдань**:

- провести в діахронічному розрізі вивчення загальної теорії словосполучення, теорії словосполучення в англійській мові, обґрунтувати логіку виокремлення малого синтаксису;

- визначити характер відтворюваності конструкцій малого синтаксису як перекладацьких категорій;

- виконати структурно-зіставний аналіз малого синтаксису сучасного англомовного відеоряду та його українських відповідників за морфологічною належністю головного слова і за будовою відповідно до жанрової належності;

- систематизувати теоретичні проблеми кіноперекладу загалом, виокремити проблеми кіноперекладу в Україні;

- розглянути специфіку дубльованого перекладу фільмів серед інших видів кіноперекладу;

- зіставити якісні та кількісні характеристики вживання прийомів та способів відтворення досліджуваного граматичного явища в американських художніх фільмах різних жанрів.

- з'ясувати найактивніші моделі одиниць малого синтаксису мови кіно, простежити структурні особливості українських словосполучень у залежності від будови перекладуваних англійських одиниць.

Об'єктом дослідження є синтаксичні конструкції малого синтаксису сучасного англомовного відеоряду, особливості їх побудови і функціонування як одиниць комунікативного процесу, а також його українські відповідники.

Предметом дослідження є способи та прийоми відтворення малого синтаксису в дубльованих українських перекладах англомовного кіно.

Фактичний матеріал дослідження становить 2736 одиниць малого синтаксису п'яти англомовних художніх фільмів – шедеврів американської класики («Alice in Wonderland», «Pirates of the Caribbean: On stranger tides», «Meet the parents: little Fockers», «Fast Five», «Sex and the city 2» загальною тривалістю понад 20 годин) і таку ж кількість їхніх українськомовних відповідників професійно дубльованих українських перекладів.

Методи дослідження визначаються специфікою матеріалу, а також метою і завданнями його вивчення. У роботі використовувався перекладознавчо-зіставний метод аналізу оригіналів і перекладів малого синтаксису кінодіалогів із залученням елементів трансформаційного аналізу (для дослідження всіх можливих трансформацій під час перекладу англійських конструкцій малого синтаксису, виявлення перекладацьких труднощів і способів подолання їх у мові

перекладу), метод суцільної вибірки (для створення корпусу фактичного матеріалу). Основними елементами аналізу малого синтаксису в кінотекстах оригіналу та перекладу є морфолого-синтаксичний аналіз, лінгвостилістичний аналіз (для зіставлення структур обох порівнюваних мов та встановлення спільних та відмінних ознак у системі одиниць англійської та української мов). Для підтвердження об'єктивності одержаних результатів у дисертації використано елементи методу кількісних підрахунків.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що у дослідженні вперше встановлено механізми відтворення одиниць малого синтаксису дубльованих американських кінотекстів українською мовою. Описано основи перекладацькі прийоми, а також причини різновидів та умов застосування таких трансформацій, виявлено закономірності та специфіку дубльованого перекладу англомовного кіно.

Результати дисертаційного дослідження є певним внеском у загальну та часткову теорію перекладу у плані вирішення проблем міжмовних змін в англо-українському дубльованому перекладі. Висновки й узагальнення виконаного дослідження сприяють глибшому пізнанню внутрішньо-категорійних змін словосполучень при перекладі з однієї мови іншою та трансформаційного аспекту перекладу взагалі, можливості використання запропонованих принципів класифікації словосполучення у вивченні синтаксичних конструкцій інших мов. Крім того, дослідження робить певний внесок у розвиток теорії художнього перекладу, вирішення проблем адекватності перекладу кінотекстів, а також перекладу аудіо-медіальних текстів у межах вузького філологічного та широкого перекладознавчого підходів.

Практичне значення роботи визначається можливістю подальшого використання її матеріалів у процесі викладання академічних курсів з теорії та практики перекладу (розділи «Актуальні проблеми перекладознавства», «Практика перекладу галузевої літератури», «Вступ до галузевого перекладу», «Основи професійної діяльності перекладача»), контрастивної граматики (розділ «Порівняльна типологія англійської та української мов»), у спецкурсах з кіноперекладу. Результати роботи можуть використовуватись при створенні підручників та посібників, зокрема з практичної граматики англійської мови, техніки, теорії та практики перекладу. Досягнуті результати можуть також стати в нагоді перекладачам, які спеціалізуються на студійному перекладі американських кінострічок.

Особистий внесок здобувача. Основні положення та результати дисертаційної роботи отримані автором особисто. У праці [2] здобувачеві належить докладний аналіз проблем кіноперекладу в Україні.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження оприлюднено на *восьми* міжнародних наукових конференціях: VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Гуманітарні проблеми становлення сучасного фахівця» (22-23 березня 2007, м. Київ), V і VI Міжнародній науково-практичній конференції «Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика» (квітень 2012, 2013, м. Київ), Міжнародній науковій конференції «Мови та літератури в глобалізованому світі: взаємодія та самобутність» (18 жовтня 2012, м. Київ), I Міжнародній науково-практичній заочній конференції «Лінгвокогні-

тивні та соціокультурні аспекти комунікації» (18 жовтня 2012, м. Острог), IV Міжнародній конференції, присвячені проблемам суспільних наук (26 січня 2013, м. Москва), IV Міжнародній науково-методичній конференції «Формула компетентності перекладача» (27 березня 2013, м. Київ), VII Міжнародній науково-практичній конференції «Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість» (18-19 квітня 2013, м. Острог), а також на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми перекладознавства та навчання перекладу в мовному ВНЗ» (8-9 листопада 2007, м. Київ).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дослідження висвітлено в 10 публікаціях: шести статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях України, та у чотирьох тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Повний обсяг дисертації становить 231 сторінку, з них 182 сторінки основного тексту. Список використаних джерел налічує 365 позицій (з яких 60 – іноземними мовами), ілюстративного матеріалу (10 позицій), лексикографічного та довідкового матеріалу (31 позиція).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, з'ясовано стан вивчення проблеми, визначено її актуальність, сформовано мету й основні завдання роботи, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, його наукову новизну, схарактеризовано джерельну базу роботи, висвітлено зв'язок теми дисертації з науковими програмами і планами, указано на теоретичне значення і практичну цінність дослідження, подано відомості про апробацію результатів, структуру й обсяг дисертації.

У **розділі I. «Малий синтаксис та його основні одиниці в лінгво-перекладацькому аспекті»** розглянуто питання доцільності виокремлення поняття «малий синтаксис» з усієї концептуальної бази синтаксису, досліджено теорію словосполучення та питання про основну синтаксичну одиницю, а також способи її відтворення, запропоновано опис класифікацій синтаксичних конструкцій малого синтаксису в обох мовах.

Розробка сучасної теорії словосполучення пов'язана передусім з іменами таких мовознавців, як Л. Блумфілд, В. В. Буракова, Г. Вайтхолл, В. В. Виноградов, О. Есперсен, А. Е. Левицький, М. М. Петерсон, О. М. Пешковський, Г. Світ, Л. П. Столярова, П. Ф. Фортунатов, О. О. Шахматов.

Більшість з перелічених науковців виділяли словосполучення в окремий синтаксичний клас, намагаючись якомога повніше розмежувати всі можливі їх типи, хоча принципи диференціації розглядуваної синтаксичної одиниці та відмежування її від речення істотно різнилися. Основними з цих підходів були: а) абсолютизація словосполучень і долучення до них навіть речень (П. Ф. Фортунатов); б) інтерпретація теорії словосполучення як вчення про другорядні члени речення (О. О. Шахматов). Лише деякі вчені виділяли словосполучення як окремий об'єкт вивчення синтаксису (В. В. Виноградов та інші). Думка В. В. Виноградова, який розглядає словосполучення як форми граматичного поєднання двох чи більше повнозначних слів, які склалися в

мові історично та які позбавлені основних ознак речення, але являють собою розчленоване позначення єдиного поняття, виявилася провідною для тогочасної лінгвістичної науки. Вона відбита в працях багатьох синтаксистів, а також у більшості нормативних граматики та підручників вищої школи.

На відміну від радянської науки, у західній лінгвістиці теорія словосполучення на початку ХХ ст. практично не розвивалася. Найбільший вплив на тогочасну мовознавчу науку на Заході справило вчення Ф. де Сосюра про синтагми, які він визначав як утворення, що «завжди складаються з двох чи декількох послідовних одиниць, які розташовуються одна за одною в мовленнєвому ланцюгу». Під таку дефініцію підпадають і морфеми похідного слова, і відмінкові форми, і словосполучення, і поєднання підмета з присудком, і частини складного речення. У вченні Ф. де Сосюра зовсім не йдеться про синтагму-еквівалент словосполучення. Американська теорія словосполучення багато в чому пов'язана з Л. Блумфілдом, який поділяв словосполучення на ендосентричні та екзосентричні. Згідно з Л. Блумфілдом, ендосентричними вважаються такі утворення, в яких одна зі складових може замінювати всю групу в межах речення. Екзосентричними він називає такі утворення, які характеризуються негативною ознакою, тобто в них жодний з компонентів не може слугувати субститутом усього словосполучення в межах речення (або іншого словосполучення). Л. Блумфілд ігнорує власне типи синтаксичного зв'язку між компонентами словосполучення, підміняючи їх принципом трансформаційного дослідження речення та окремих його складових.

При класифікації словосполучень у працях переважної більшості науковців превалював морфологічний критерій – орієнтація на частиномовну приналежність головного та залежного компонентів словосполучення та їх експліцитні показники. Так, Г. Вайтхолл поділяє словосполучення на ядерні та неядерні, О. Есперсен на предикативні та непередикативні.

Труднощі, пов'язані з систематизацією класифікацій словосполучення, визначаються лінгвальним та екстралінгвальним характером. Якщо взяти за точку відліку обсяг поняття словосполучення, можна виокремити два принципи класифікації: традиційний і сучасний, які відповідно спираються на класичне визначення словосполучення і його широку інтерпретацію.

Об'єктом традиційної класифікації є підрядні словосполучення. У ролі основних принципів у системі значущих класифікацій обрані ті, які мають сутнісні характеристики структури традиційного словосполучення: характер компонентів, їхню кількість, характер зв'язку (відношень) між ними та ступінь злитості між компонентами. Факультативні класифікації за ступенем обов'язковості/необов'язковості, передбачуваності/непередбачуваності не побудовані на істотно нових принципах і є лише варіаціями усталених класифікацій.

У системі сурядних словосполучень англійської та української мов переважає ізоморфізм як у плані парадигматики, так і в плані синтагматики. Це пояснюється ідентичністю лексико-граматичної природи компонентів (частин мови), однорідністю засобів їх граматичної сполучуваності і спільністю синтагматичних засобів. Сміслові відношення, які існують у синтагматичній рамці розглянутих словосполучень у порівнюваних мовах, є тотожними.

Аломорфізм сурядних словосполучень української мови зумовлений наявністю формозмінних компонентів які мають числові, відмінкові та родові маркери, чого немає в англійській мові (окрім деяких дієслівних категорійних форм і форми числа іменника).

Наразі суперечки здебільшого ведуться навколо питання, чи будь-яке сполучення слів належить до словосполучення. Проте й до сьогодні залишається актуальною проблема граматичної природи словосполучень, їхніх визначальних синтаксичних ознак, вирізнення словосполучення з реченнєвої структури і встановлення місткості цієї синтаксичної одиниці, оскільки теорія словосполучення ще не спирається на всебічно обґрунтовані і загальноприйняті положення. Найбільш поширеним залишається підхід, за якого класифікація виконується на основі сукупності морфологічних формантів та частиномовної приналежності компонентів словосполучення. Інколи до аналізу долучаються винятково синтаксичні критерії, наприклад, типи синтаксичного зв'язку між конститuentами. Жодна з пропонованих класифікацій словосполучень не ґрунтується на комплексному синтактико-семантичному підході (при одночасному врахуванні функціонального і семантичного аспектів). Спроба реалізації такого підходу, найбільш прийнятної, на нашу думку, для опису явищ малого синтаксису, пропонується в дисертаційній роботі.

Так, важлива роль в процесі перекладу синтаксичних конструкцій належить аналізу смислових зв'язків між компонентами та з головним компонентом словосполучення. При перекладі словосполучень необхідно враховувати всю широту семантичних зв'язків між їх складниками і пам'ятати, що розмаїття смислового забарвлення англійського словосполучення, часто з прихованими зв'язками, не завжди передбачає наявність безпосереднього українського відповідника у перекладі. Характер цих зв'язків і визначає порядок та сам зміст перекладу простого чи складного словосполучення. Другий етап перекладу передбачає вибудування компонентів у залежності від зазначених семантичних відносин і отримання остаточного варіанту перекладу словосполучення.

У розділі 2 «Зіставний аналіз малого синтаксису художніх фільмів США крізь призму кіноперекладу» розглянуто основні напрямки досліджень кіноперекладу, висвітлено низку проблем українського кіноперекладу, розкрито зміст понять «кінотекст» та «кінодіалог». Здійснено структурно-зіставний аналіз малого синтаксису сучасного англomовного відеоряду та його українських відповідників на прикладі п'яти американських художніх фільмів: «Alice in Wonderland», «Pirates of the Caribbean: On stranger tides», «Meet the parents: Little Fockers», «Fast Five», «Sex and the city 2» – за морфологічною належністю головного слова і за будовою відповідно до жанру. Виділено кінопереклад як вид художнього перекладу.

Кінопереклад в Україні є відносно молодим видом перекладацької діяльності, наразі активно досліджуються проблеми передачі реалій, пейоративної, безеквівалентної лексики, інтертекстуальних елементів, засобів створення гумористичного ефекту; труднощі перекладу назв кінофільмів; вивчаються кінодіалог як одиниця перекладу та фільм як форма сучасного художнього тексту, проблеми прагматичної адаптації художнього фільму тощо.

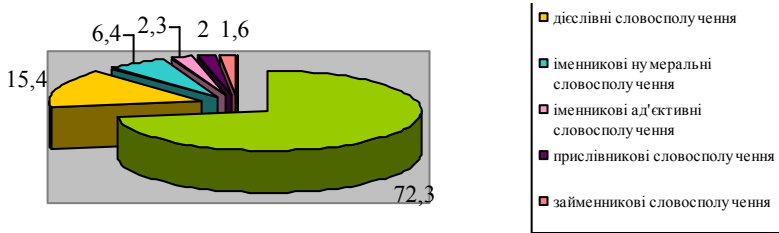
Підхід до кінофільму з перекладацьких позицій, а саме відтворення малого синтаксису на прикладі американського кіно, потребує чіткого уявлення про його понятійно-категорійний апарат. Центральними поняттями, якими ми послуговувались, є поняття «кінотекст» та «кінодіалог».

Виокремлення кінодіалогу як об'єкта перекладу в кіно спирається на поняття кінотексту в рамках семіотичного підходу. Специфіка кіно як мистецтва дозволяє розглядати фільм як гетерогенну семіотичну систему зі своїм означальним і означуваним, що зумовлюється наявністю аудіо- і відеоряду (вербальних та іконічних знаків), які утворюють одне ціле – фільм з домінуванням зображувальних знаків. Стосовно вербального компонента кінотексту, він визначається як обов'язковий, проте не такий, що переважає. Суть і завдання семіотичного підходу полягає у вивченні впливу на глядача, оскільки саме цей вплив має кінематографічне значення, що виражається засобами кіномови і неможливий поза її межами.

У рамках лінгвістики і психолінгвістики кінотекст відносять до так званих креолізованих чи відеOVERBальних текстів, які поєднують вербальний та іконічний компоненти, що утворюють одне візуальне, структурне, смислове та функціональне ціле.

Для позначення всієї лінгвальної системи фільму в науковий обіг введено термін «кінодіалог», який охоплює як усно-вербальний, так і письмово-вербальний компоненти фільму. Кінодіалог розглядається вже не як чужий чи надлишковий елемент, а як істотна, інтегрована в структуру складова фільму. При дослідженні кінодіалогу як тексту нового типу актуальним стає вияв у ньому специфічних рис загальнотекстових категорій, які знаходяться у сфері інтересу лінгвістики, оскільки кінодіалог є однією з основних форм існування мови. В. Є. Горшкова визначає діалог «як особливий тип тексту, який характеризується як загальнотекстовими (інформативності, зв'язності, цільності, смислового членування, протекції і ретроспекції), так і специфічно текстовими категоріями, з-поміж яких домінують категорія тональності, під якою мають на увазі концептуально/змістову категорію діалогу, яка відбиває культурологічний аспект фільму і знаходить своє вираження через передачу реалій, власних імен і мовленнєвої характеристики персонажів». У найбільш загальному вигляді кінодіалог є квазі-спонтанним розмовним текстом, що піддається певній стилізації відповідно до художніх прагнень режисера і орієнтованості на певний кінематографічний код.

Проаналізувавши англійські словосполучення та їхній український переклад за морфологічною належністю головного слова відповідно до класифікації, запропонованої А. П. Загнітком і уточненої, з метою застосування її до англійських словосполучень, було встановлено, що іменникові словосполучення (конструкції) виявилися найпродуктивнішими для мови фільмів різних жанрів, і саме вони несуть основну частку всієї інформації кожного кінодіалогу та кінотексту загалом. Саме субстантивна конструкція (як складова іменникової) найповніше відбиває діяльність людини та картину світу загалом у мові. Загальна кількість іменникових конструкцій у проаналізованих художніх фільмах становить 81 % (діаграма 1).

Діаграма 1. Частотні характеристики словосполучень з американських художніх фільмів за морфологічною ознакою головного слова (%)

Найчастотнішими в усіх фільмах виявилися іменникові субстантивні конструкції (72,3 %). У таких словосполученнях поєднуються прикметник у ролі ад'юнкта та іменник у ролі ядра: *vicious rumor, eternal life, strange creatures*; декілька прикметників та іменник: *biometric palm scanner, every single Spaniard*; прислівник, прикметник та іменник: *extremely delicate digestion* або два іменники: *a baby gift, animal shelter, suicide mission*, а також сполучення прийменника з двома іменниками: *the methods of the Portuguese, a couple of miles, with eyes of flame*, дієприкметника та іменника: *evaporating skills, trailing one Alice*.

Субстантивні словосполучення зазначених фільмів виконують інформативно-називну функцію, роблять наповненим та містким текст діалогу, відтворюють усю багатогранну діяльність людини, людські почуття, емоції.

Дієслівні словосполучення (15,4 %) виявилися менш частотними в системі словосполучень американських художніх фільмів, оскільки в цій частині мови зосереджені передусім синтаксичні категорії речення і семантично-синтаксична валентність предиката. А в тих випадках, де дієслово функціонує як опорний компонент словосполучень, воно здебільшого підпорядковане іменникові (тобто будується за його моделлю) – синтаксично визначальному і найпродуктивнішому опорному компонентів у сфері словосполучення. Отже, різновидами дієслівних словосполучень є поєднання дієслова та: іменника – *to have fun, to explore the vow, to take money*; займенника – *to join them, to look at that, to defibrillate myself*; прикметника – *to remain silent, to swim naked*, числівника – *to excavate 60 feet*.

Ад'єктивні словосполучення (2,3 %) виявилися значно менш поширені, ніж дієслівні і субстантивні, що пояснюється лексико-граматичною природою прикметника як частини мови. Функцію ядра прикметника в них виконує також ад'єктивованій дієприкметник теперішнього чи минулого часу. Ад'юнктами при ядрі виступають іменник, займенник, прикметник і прислівник. Причому іменник і займенник поєднуються з ядром за допомогою прийменника: *proud of her, not properly dressed, entirely unclodhed, quite offended, funny in dreams*.

Інші іменникові словосполучення досить часто вживані в системі американських художніх фільмів. Попри обмежене поширення, займенникові (1,6 %) та нумеральні словосполучення (6,4 %) мають багато спільного з субстантивними словосполученнями в наповненні синтаксичних моделей.

Особливістю англійських словосполучень цього класу є правобічне розташування ад'юнктивів, які в українській мові не завжди мають постійне місце. Займенник-ядро в таких словосполученнях найчастіше поєднується з прикметником або числівником: *all this, the right one, these two, the other one, nothing personal*.

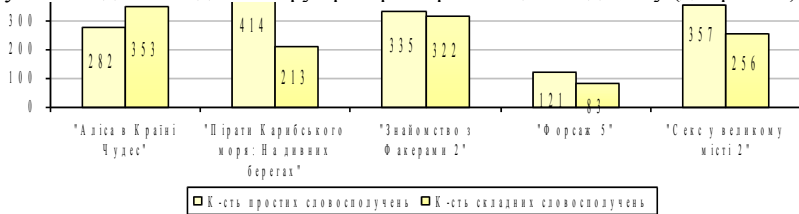
Нумеральні словосполучення утворювались поєднанням числівника та іменника чи субстантивного словосполучення: *in just two years, five international restaurants, four people in my bed, seven arches, two beautiful daughters*, прикметника: *100 percent natural, ten million on red*, прислівника: *in precisely 10 minutes*, займенника: *a hundred of you*.

Прислівникові словосполучення (2 %) виявилися мало представленими в досліджених американських художніх фільмах. Прислівники в таких словосполученнях поєднувалися з іменниками: *half his life*, дієсловами: *wonderful to see you*, прикметниками: *always the same*, прислівниками: *a bit more kindly, real funny*, займенниками: *too many of them*.

Натомість у перекладі, кількість субстантивних словосполучень значно зменшується, а кількість дієслівних – зростає, що свідчить про більш дієслівний характер способу передачі повідомлення в українській мові на відміну від англійської. Відбуваються також зміни в інших конструкціях малого синтаксису: деякі структури скорочуються, інші, навпаки, розширюються або функціонально змінюються.

Структурно-зставний аналіз будови малого синтаксису сучасного англomовного відеоряду п'яти американських художніх фільмів та його українських відповідників за класифікацією А. П. Загнітка, показав, що більшість словосполучень (1509) є простими, тобто двослівними (сполучення двох повнозначних частин мови або двох повнозначних слів зі службовою частиною мови). Їхні перекладні відповідники повторювали зазвичай структуру англійських словосполучень: *to get the country – відібрати країну, men from the train – люди з поїзда, the decline of the aristocracy – занепад аристократії, vicious rumor – злісні чутки, a moment of misunderstanding – момент непорозуміння, retired florist – квіткар на пенсії*.

Будова словосполучень того чи того фільму в структурному плані визначається його жанром. Жанровий рубрикатор є основою для формування певних глядацьких очікувань і підставою для вибору критеріїв організації кінодіалогу (діаграма 2).

Діаграма 2. Структура словосполучень американських художніх фільмів

Згідно даних діаграми, лише у фільмі «Аліса в Країні Чудес» (англійського режисера Тіма Бертона) кількість складних словосполучень переважає кількість

простих. Здебільшого проста організація мови інших кінофільмів визначається, по-перше, специфікою жанру: кримінальний трилер, мелодрама, комедія не передбачають складної будови мови кінодіалогу; по-друге, розбіжністю американського й українського світосприйняття – вагомі культурологічні чинники впливають на відносно спрощений характер американського висловлювання в кіно.

Аналіз складних словосполучень (1227) виявив п'ять способів їх утворення:

1) поширення іменниково-прикметникового словосполучення одним або кількома означальними словами: *biometric palm scanner* – біометричний ручний годинник, *chubby, patient Jewish girl* – пухкенька єврейська, *the beautiful Irish hunting knife* – ірландський мисливський ніж;

2) поширення іменниково-іменникового словосполучення означальним словом: *delicious anniversary meal* – смачна вечеря, *bioidentical estrogen cream* – крем з біоідентичним естрогеном, *a lifetime supply of antidepressants* – антидепресантив на усе життя;

3) поширення дієслівного словосполучення іменниками без або з прийменниками: *to spice up your love life* – додати перцю в любовне життя, *to break you out of jail* – визволити тебе, *to be a burden on mother* – висити в мамі на шиї, прикметниками: *to keep your hands and mouth busy* – зайняти рота й руки, *to make the dying slow* – щоб смерть була повільною;

4) поширення прикметникових словосполучень четвертим словом: *to endure a boring old married couple* – терпіти нудну сімейну пару;

5) поширення іменника складним числівником чи числівниковим словосполученням: *eight-and-a-half-inch tread* – протектор 21 см, *ten tons of top-of-the-line security* – 10 тонн безвідмовного захисту.

Структура перекладних відповідників відрізняється способами утворення від словосполучень оригіналу. Відтворюючи зазначені вище складні словосполучення, перекладачі застосовують повний переклад зі збереженням будови вихідного словосполучення або частковий, здебільшого скорочення, зміну порядку слів чи функціональну заміну. Такі перетворення визначаються головню трьома чинниками: відмінностями в правилах лексико-семантичної та синтаксичної сполучуваності, а також обмеженнями, які накладає на переклад якісний дубляж.

Аналіз поглядів щодо типу перекладу в кіно показав, що, незважаючи на комбінований характер, переклад у кіно належить до специфічного різновиду художнього перекладу, оскільки спрямований на здійснення естетичного і комунікативно-прагматичного впливу на глядача.

Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку українського перекладознавства посилюються лінгвокультурологічні тенденції в підході до художнього перекладу, згідно з якими текст перекладається не з «мови на мову», а з культури на культуру. Причину такого якісного повороту в теорії перекладу дослідники вбачають у тому, що сучасна лінгвістична методологія приділяє особливу увагу антропоцентричному напрямку у вивченні мов. У зв'язку з цим, художній переклад виступає одним з наочних проявів міжлітературної і міжкультурної взаємодії, він є невід'ємною складовою національно-літературного процесу, оскільки виступає посередником між літературами і культурами. Такий підхід яскраво виявляється при відтворенні стилістично маркованих одиниць малого синтаксису.

У розділі 3 «Малий синтаксис художніх фільмів США у площині дубльованого перекладу» описано основні види перекладу кіно, охарактеризовано специфіку дубльованого кіноперекладу, зумовлену укладанням як його особливою вимогою, здійснено докладний аналіз синтаксичних перетворень на рівні словосполучення американських фільмів різних жанрів., виокремлено найпродуктивніші моделі одиниць малого синтаксису сучасного англомовного відеоряду, простежено особливості відтворення метафоричних одиниць, жаргонізмів, сленгу, пейоративної лексики, термінологічних елементів кіно. Зібраний фактичний матеріал та його аналіз дозволив дійти висновку, що досягнення повної відповідності одиниць малого синтаксису мов оригіналу й перекладу на формальному й семантичному рівнях можливе в середньому в 33 % випадків. Під час відтворення решти 67 % виникали специфічні труднощі, з якими доводиться мати справу перекладачеві. Так, зокрема, зафіксоване переважно одночасне застосування кількох прийомів у межах загального прийому часткового перекладу. Наприклад, функціональна заміна і додавання в дієслівному словосполученні *to endure the torturous probing* – *ледве витримав, бо було дуже боляче* пояснюються лексико-семантичною сполучуваністю слів української мови, а також потребою укладання. Перекладач скористався можливістю адаптувати оригінальне словосполучення до лексико-семантичних правил української мови, зокрема додав кількісно-означальний прислівник *ледве*, який навмисно розтягується та інтонаційно наголошується у вимові. По-перше, задля використання часу (оригінал перевищує переклад на один склад), по-друге, для відтворення неповторного значенневого відтінку та емоційності. Продовження перекладацьких рішень, на прикладі цієї ж репліки Джека Бернса (вже в кадрі крупного плану) у розмові з онуком: *And I had to endure the torturous probing of our unit's medic – Я ледве витримав, бо було дуже боляче, коли наш юний медик....* Заміна прикметниково-іменникового *the torturous probing* словосполучення на обставинну предикативну групу *bo було дуже боляче* пояснюється необхідністю укладання англійських звуків /o/ та /ə/. А в словосполученні *of our unit's medic*, окрім укладання голосних /o/ та /a/ перших двох слів (*коли наш* – відповідно), спостерігаємо практично абсолютну фонетичну відповідність, якої перекладач досягає функціональною заміною лексеми оригіналу *unit's (військова частина)* на лексему *юний* у перекладі. Трансформацію можна назвати вдалою, адже про те, що йдеться про військову частину, зрозуміло з аудіоряду (Джек Бернс розповідає про свою службу на Півдні під час В'єтнамської війни). Додавання ж лексеми *юний* не призводить до втрати змісту, тоді як застосування повного перекладу призвело б до перевантаження репліки та спотворення правдоподібності артикуляції. Втрати стосуються другорядних елементів тексту і передбачають збереження функціональних домінант.

Під час перекладу багатокомпонентного словосполучення *to accompany the release of your book* – *до своєї книги* відбувається функціональна заміна і звуження. (Ідеться про розмову між Самантою і Керрі («Секс у великому місті 2»)): *And speaking of Vogue... ... they want you to write a piece to accompany the release of your book* – *До речі, про “Вог”... ... вони хочуть, щоб ти написала передмову до своєї книги.* Середній план репліки не вимагає

повного артикуляційного збігу, проте вимагає збігу артикуляції початку й кінця, а також дотримання хронометражу (23 і 25 складів). Саме тому в перекладі, без утрати змісту, відбувається скорочення дієслівного словосполучення *to accompany the release*. Повний переклад в даному випадку був би завеликий. Викликає інтерес відтворення іншого словосполучення цієї репліки – *to write a piece* – *написала передмову*, зокрема вибір лексико-семантичного відповідника для перекладу іменника оригіналу *piece*. Ідеться, напевно, про *статтю*, яку редакція журналу хоче від Керрі у ролі супроводу публікації її книги. А з сюжету фільму відомо, що Керрі, окрім письменницької діяльності, займається написанням статей для журналів.

Субстантивне словосполучення оригіналу *a piece of jewelry* відтворюється прикметниково-іменниковим у перекладі *ювелірні вироби* з огляду на відмінність у традиційному найменуванні предметів в обох мовах. Іншим питанням є влучність вибору лексико-семантичного відповідника. Ідеться про епізод, у якому, Керрі й Біг обмінюються подарунками до річниці весілля і Керрі, отримавши великий телевизор, тактовно, стримуючи своє розчарування, зазначає: *Well, a piece of jewelry would've been nice* – *Ну, ювелірні вироби, теж непогано*. Уживання словосполучення *якись прикраси*, було б природнішим стилістично, відповідало б за кількістю складів, а неозначений займенник *якись*, до того ж, суголосний англійському іменнику *a piece*.

Перекладацьку проблему становить також розподіл метафор за гендерною ознакою, а також відмінності емоційно-оцінювальних асоціацій, пов'язаних з тим чи іншим образом тварини, що традиційно вживається як основа метафори чи метафоричного порівняння. Так, метафоричне словосполучення *your guinea-pig* – *кроликом* своїм синтаксичним перетворенням, тобто застосуванням функціональної заміни та звуження, зобов'язане відмінностям в емоційно-оцінювальних асоціаціях. Наприклад, специфіка метафоричного вживання слова *guinea-pig*: в англійській традиції цей образ пов'язаний з безвільністю, поступливістю людини як беззахисної тваринки, над якою можна проводити експерименти. В уяві українського менталітету – зазначеними характеристиками наділяють кролика. Скорочення присвійного займенника *your* пояснюється необхідністю укладання.

Аналіз засобів перетворення термінологічних словосполучень (6 %) мови кіно показав, що найчастіше були використані такі трансформації як розширення, функціональна заміна, перестановка, звуження. Кількість компонентів термінологічного словосполучення *insulated copper core* – *мідною прокладкою* скорочена через необхідність укладання надто довгої репліки оригіналу (описуються технічні характеристики надсучасного сейфа): *Fitted with 18-inch-thick steel reinforced walls with an insulated copper core to protect against thermal lance* – *Зміцнені вісімнадцятидюймові сталеві стіни з мідною прокладкою для захисту від автогену*. За кількістю складів маємо майже повну відповідність (31 і 32), причому скорочення навряд чи призводить до втрати змісту. В іншому словосполученні цієї ж репліки спостерігаємо функціональну заміну і звуження: *to protect against thermal lance*. Дієслово у формі інфінітива *to protect* замінено відмінково-прийменниковою конструкцією *для захисту*, а словосполучення *thermal lance* – *автоген* звужено, що не зумовлено відмінностями в традиційному найменуванні процесів, адже під *thermal lance* (кисневий спис або термічна

трубка для буріння) розуміється прилад, зокрема сталева трубка, через яку пропускається кисень, що подається під тиском за дуже високих температур і спричиняє спалювання (різання) заліза, тоді як під *автогеном* мається на увазі різання й зварювання металів під впливом дуже високої температури, без обробки знаряддям, тобто газове чи кисневе різання і зварювання. Отже, синонімічність, хоч і не тотожність даних термінологічних елементів уможливила застосування трансформації звуження, яка викликана потребою укладання.

Переклад словосполучень-жаргонізмів (загалом 7 %; 3 % з них було обрано з художнього фільму «Форсаж 5») становить труднощі, пов'язані передусім з фактором часу. Слід сказати, що обрані перекладачами сучасні відповідники здебільшого мають стійкі асоціації у мовній свідомості носіїв української мови з теперішнім періодом і несуть колорит епохи нашого часу. Так, словосполучення *to do some more recon – винасати далі* репліки *We need to do some more recon – буду винасати далі (стежити)* вдало укладається за кількістю складів, а військовий жаргон відтворено з урахуванням сучасних тенденцій професійного сленгу. Скорочення компонентів словосполучення спричинене відмінностями у лексико-синтаксичній сполучуваності компонентів словосполучень в обох мовах.

Найпродуктивнішими моделями метафоричних словосполучень, словосполучень-жаргонізмів в мові американських художніх фільмів виявилися такі: A+N, N+N, N+prer.+N. Їх структурна формула в перекладі часто називала змін.

Докладний аналіз перекладацьких труднощів дозволяє дійти висновку, що вони визначаються загалом п'ятьма чинниками технічного чи екстралінгвального та лінгвального характеру: необхідністю досягнення абсолютної синхронізації, розбіжностями в наборах лексико-граматичних класів слів англійської та української мов, відмінностями в синтаксичній та лексико-семантичній сполучуваності елементів, відмінностями в найменуванні предметів, дій, розбіжностями в мовленнєвих традиціях та потребою дотримуватися умов стилістичного контексту. Труднощі перекладу фільмів з англійської мови українською пов'язані також з тим, що середній темп англійського мовлення є дещо вищим, проте фактором компенсації є аналітизм англійської мови. У кіноперекладі потрібно враховувати роль зображення, інтонацію і паузи, оскільки невербальні засоби вираження відіграють важливу роль у створенні образів, неточне їх дотримання може призводити до зміщення смислових акцентів у тексті перекладу. Проте найчастіше прийоми синтаксичного перетворення словосполучень (31,9 %) були викликані технічною складовою – необхідністю досягнення абсолютної синхронії. Неповне відтворення багатьох словосполучень (23,1 %) зумовлене також відмінними наборами лексико-граматичних класів слів мов. Типовими замінами частин мови виявилась заміна прийменника *of* з іменником на сполучення прикметника з іменником, заміна прикметника на іменник і, навпаки, заміна іменника в атрибутивній функції на прийменниково-іменникове словосполучення, заміна герундія на іменник, заміна іменникової групи на прикметник, заміна прислівника на прикметник, а також, навпаки, заміна іменника на неозначену форму дієслова, заміна інфінітива на прикметник чи на іменник. Прикладом складних замін була заміна іменникового словосполучення дієслівним. Часто заміна частин мови відбувалась одночасно з перестановкою компонентів словосполучення. Розбіжності в найменуванні

предметів та дій спричинили велику частку інших синтаксичних перетворень (12,6 %). Особливості синтаксичної сполучуваності компонентів, зокрема синтаксичних відношень та зв'язків, зміна означального та означуваного компонентів, а також лексико-семантичної – зміна лексико-семантичного навантаження лексем становили ще одну значну частку трансформацій (21,4 %). Інша група словосполучень зазнала змін унаслідок потреби дотриматися стилістичного контексту (11 %).

Що стосується власне перекладу структур малого синтаксису, то варто зазначити, що кількість вдалих знахідок перевищувала кількість фактичних помилок. Так, під час перекладу конструкцій малого синтаксису з «Піратів...» особливо уважно відтворюються метафоричні одиниці, алюзивні фрази, метонімія, вдало здійснена синхронізація відеоряду з вербальним компонентом. У перекладі «Аліси...» пласт поетичної вигаданої лексики вимагав від перекладача застосування всіх творчих здібностей, у ньому знаходить адекватне віддзеркалення гра слів, експресивно-емоційні звертання. У «Знайомстві...» як фільмі комедійного жанру значна кількість конструкцій малого синтаксису містила засоби комічного ефекту: гіперболу, іронію, евфемізми, сленг, жаргонізми, просторічну і навіть знижену лексику, які вдало відтворені в перекладі. Нейтралізація експресивно-забарвлених одиниць, яка інколи відбувалась, часто була спричинена необхідністю укладання. Кілька помилок неправильної інтерпретації медичної термінології в цілому не призвели до викривлення оригінального тексту. Малий синтаксис «Форсажу 5» рясніє діалектичною, інвективною лексикою, жаргонізмами, які рідко перекладено невдало. Унаслідок скорочення тексту, відповідно до вимог укладання, інколи спостерігалось неточне відтворення термінологічних елементів, проте яскраво відбиті характерні риси мовлення персонажів. Відтворення художнього фільму «Секс у великому місті 2», на нашу думку, характеризується вдало обраною перекладацькою стратегією, що враховує цільову аудиторію, авторський стиль, а також специфіку жанру комедійної мелодрами та особливості українського менталітету. Порівняно з уміло розкодованими дотепами та підтекстом, кілька перекладацьких неточностей, пов'язаних швидше з неухважністю, ніж з відсутністю фонові, екстралінгвальної інформації, не можна кваліфікувати як грубі помилки, оскільки вони не впливають істотно на адекватне сприйняття фільму.

У **висновках** систематизовано основні теоретичні та практичні результати роботи, а також окреслено перспективи подальших наукових розробок з досліджуваної проблематики.

ВИСНОВКИ

Дослідження синтаксичних конструкцій малого синтаксису у власне мовознавчо-перекладознавчому аспекті дозволяє зробити низку висновків, щодо специфіки малого синтаксису, його надзвичайної інформативності загалом і малого синтаксису сучасного англомовного відеоряду та особливостей його відтворення українською мовою зокрема.

Вибір синтаксичної конструкції під час виконання певних інформативних завдань відбувається при врахуванні передусім її комунікативного призначення, комунікативної доцільності й комунікативної вагомості. Головною ланкою

малого синтаксису англомовного відеоряду і англійської, й української мов є іменникова субстантивна конструкція, яка завдяки семантико-функціональним особливостям здатна не лише входити до складу речення в ролі того чи того компонента, але й відігравати в процесі комунікації цілком незалежну роль. Розглядана синтаксична одиниця є оптимальною структурою для концентрації надзвичайно великого обсягу інформації, а тому отримує здатність не просто бути будівельним матеріалом для речення, а й створювати певну перспективу інформативної фрази. Функціональне протиставлення словосполучення реченню в субстантивних конструкціях зводиться до мінімуму і функції таких синтаксичних утворень виходять далеко за межі звичайної номінації чи конструктивного входження до певної синтаксичної структури. Субстантивна конструкція може функціонувати самостійно й незалежно від речення, виконувати в певних сферах людського спілкування власне комунікативну функцію. Окрім ефективного її вживання для різноманітних повідомлень, що містяться в назвах ВНЗ, підприємств, організацій; у назвах фільмів, книг, журналів, монографій, статей, заголовків; у терміносистемах; рекламній рубрикації, рекламних текстах і слоганах, вона використовується і в розмовній мові кіно. Пряма орієнтація субстантивної конструкції на матеріальну організацію і здійснення комунікативного процесу робить її функціонально-вагомим синтаксичним утворенням, оперативною ланкою в системі комунікативних одиниць сучасної англійської та української мов і особливо останнім часом. Обсяг іменникової субстантивної конструкції в досліджуваних нами фільмах становить 72,3 % в оригіналі й 64,3 % у перекладі.

За значного переважання субстантивних конструкцій, відповідно до об'єктивних потреб комунікативного процесу, досить активним виявилось функціонування й інших типів конструкцій малого синтаксису. Так, виокремлено 15,4 % дієслівних конструкцій, із залежними словами іменником, займенником, прикметником та числівником. Натомість з усіх словосполучень малого синтаксису, досліджуваних нами, 19,4 % було відтворено дієслівними конструкціями в перекладі, що, безперечно, свідчить про вищу комунікативну вагомість українського дієслова. Інші 12,3 % конструкцій малого синтаксису англомовного відеоряду та 16,3 % словосполучень перекладу були майже рівномірно поділені між ад'єктивними, нумеральними, займенниковими та прислівниковими словосполученнями.

Структурно-зставний аналіз будови одиниць малого синтаксису англомовного відеоряду, показав, що лише у художньому фільмі «Аліса в Країні Чудес» (казка, сімейний, пригодницький жанр) кількість складних словосполучень перевищує кількість простих. У решті фільмів кількість простих конструкцій малого синтаксису дещо («Знайомство з Факерами 2») або значно («Пірати Карибського моря», «Форсаж 5», «Секс у великому місті 2») перевищувала кількість складних, що, свідчить з одного боку, про певну комунікативну спрямованість конкретного жанру, яка й визначає просту структурну організацію словосполучень, а з другого, – про спрямованість на художньо-естетичний вплив і певний прагматичний ефект, яка проявляється в більшій імпліцитності вербального тексту, а отже – його спрощенні, що компенсується іншими каналами передачі інформації, забезпечуваними аудіовізуальним рядом фільму.

Проведений аналіз кінотекстів дозволив виявити особливості американського стилю кіно, який визначається культурними традиціями і стилістично-синтаксисними особливостями англійської мови. Діалоги фільмів лаконічні, серед широкого розмаїття стилістичних засобів переважають метафори, гіперболи, сленг, жаргонізми, реалії, гумор та іронія, притаманні американській культурі та національності. Мовлення персонажів індивідуалізується не лише лексичними, але й фонетичними засобами: інтонацією, зміною темпу й тону мовлення, регіональними акцентами, що становить основні труднощі під час відтворення фільму в іншій культурі. Мовний складник кінотексту тісно пов'язаний з відеорядом: зображення, крупний план виконують важливу роз'яснювальну і характеризувальну функції поряд зі словом. Переважно вдаль відтворення одиниць малого синтаксису відповідно до стилістичних норм української мови сприяє збереженню художньо-естетичного впливу та досягненню необхідного комунікативного ефекту розглянутих кінофільмів.

Зіставний лінгвістичний аналіз структур малого синтаксису оригіналів та дубльованих перекладів на прикладі п'яти англійських художніх фільмів українською мовою дозволив виявити особливості та труднощі дубльованого кіноперекладу, зумовлені необхідністю дотримання максимального збігу артикуляції акторів з відеорядом за одночасного дотримання темпу мовлення й тривалості окремих реплік. Урахування зазначених складників під час створення тексту перекладу вимагає від перекладача особливого вміння перефразувати вихідний текст, не порушуючи основного змісту висловлювання.

Аудіовізуальна природа кінотексту, розбіжності в правилах лексико-семантичної та синтаксичної сполучуваності, відмінності в способі вираження традиційних понять, предметів чи дій, потреба укладання тексту, зумовлена дубльованим кіноперекладом, визначила особливості перекладу низки одиниць малого синтаксису. Прийом повного перекладу був застосований у середньому в 30% випадків відтворення конструкцій малого синтаксису. Структури вихідних словосполучень відзначались при цьому великою різноманітністю (A+N, comp.A+N, N+prep.+N, V+N, pron.+N, pron.+A, V+prep.+N, pron.+A+N, Num.+A+N, Adv.+A+N, A+A+N, V+pron.+A, V+A+N, V+pron.+N+prep.+pron., A+conj.+A+N, N+prep.+N+N, prep.+N+prep.+pron.+N, V+Adv.+Adv.+prep.+N). Найбільш продуктивною моделлю повного перекладу в усіх досліджуваних нами фільмах виявилась модель A+N, модель атрибутивного словосполучення. Означення виступали в якості компонентів словосполучення, що уточнюють зміст, виділяючи поняття, виражене ядерним іменником, за додатковою ознакою. З-поміж часткового перекладу трансформації функціональної заміни (зміна лексико-семантичного чи морфологічного статусу одного чи декількох вихідних елементів словосполучення) та звуження як прийоми синтаксичних перетворень на рівні словосполучень застосовувались найчастіше. Значна кількість трансформацій мала змішаний характер, тобто перекладені словосполучення одночасно зазнавали лексичних та граматичних змін. Так, повноцінне розуміння синтаксичних змін на рівні словосполучення часто вимагало пояснення лексико-семантичних змін, які відбуваються в структурі словосполучення при перекладі. Функціональна заміна як варіант часткового перекладу іноді супроводжувалась лексико-семантичними перетвореннями, окрім власне граматичних. Це відбува-

лось при перекладі словосполучень, лексико-семантична структура яких не збігалася в мові оригіналу та перекладу, що вимагало іншої форми компонентів: від заміни морфологічного статусу того чи того компонента до зміни лексико-семантичного складу певного словосполучення. Дуже часто перекладач удавався до застосування одночасно різних варіантів у межах загального прийому часткового перекладу. Так, нерідко словосполучення відтворювались за рахунок поєднання функціональної заміни і звуження, функціональної заміни і перестановки, звуження і перестановки, функціональної заміни і розширення тощо.

Відтворення метафоричних словосполучень (9 %) художніх фільмів вимагало застосування прийомів розширення / звуження, які використовуються у тих випадках, коли міра припущення подібності у вихідній і перекладній мовах різна, і потребує або експлікації змісту (смыслу), який мається на увазі у вихідному тексті, або, навпаки, імплікації словесно вираженого у вихідному тексті (прийом звуження). Прийом функціональної заміни при перекладі метафор використовується у випадках лексичних або асоціативних розбіжностей між елементами метафори у вихідній мові і мові, якою перекладають. Найпродуктивнішими моделями метафоричних словосполучень в мові американських художніх фільмів є A+N та N+prep.+N. У перекладі цих та решти, виявлених нами словосполучень (PI+A, V+A+N, N+V, N+PI, N/A+V+-ing, prep.+N+prep.+Adv.+A+N) структурна формула зазвичай не зберігалася. Переклад жаргонізмів характеризується вдалим відтворенням фактору часу. Обрані перекладачами відповідники стійко асоціювалися з теперішнім періодом в українськомовних носіїв. Влучно підібрані національно-специфічні відповідники, що є маркерами американської культури. Заміна деяких пейоративних словосполучень евфемістичними, виправдана потребою врахування норм доречності та стилістичних норм української культури. Найпродуктивнішими моделями нестандартних словосполучень в мові американських художніх фільмів виявились: A+N, pron.+N, N+prep.+N, A+N+N, V+pron., V+pron.+A+N. Їх структурна формула зазвичай не зберігалася.

Аналіз засобів перетворення термінологічних словосполучень (6 %) мови кіно показав, що найчастіше були використані такі трансформації як розширення, функціональна заміна, перестановка, звуження. Часте застосування розширення в англо-українських кіноперекладах викликане тенденцією до імплікації англійських словосполучень-термінів.

Наразі вивчення мови малого синтаксису в комунікативному аспекті та мови кінодіалогів з метою вияву в ній специфічних рис загальнотекстових категорій має істотні перспективи для подальших досліджень як для фахівців з перекладу, так і для дослідників з інших галузей знання – лінгвістів, культурологів, психологів, соціологів. Докладне дослідження фільму як форми сучасного художнього тексту, закономірностей окремих граматичних явищ кінотексту, проблеми прагматичної адаптації тексту художнього фільму, критеріїв оцінювання якості перекладу важливе для досягнення вищого рівня кіноперекладів в Україні, що сприятиме розвитку мистецтва українського перекладу зокрема та української мови і культури загалом.

Основні положення дисертації відображено в таких публікаціях автора:

1. Плетенецька Ю. М. До доцільності розмежування понять великого і малого синтаксису / Ю. М. Плетенецька // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог, 2012. – Вип. 29. – С. 349–352.
2. Плетенецька Ю. М. До проблем кіноперекладу як виду художнього перекладу / А. Г. Гудманян, Ю. М. Плетенецька // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог, 2012. Вип. 25. – С. 28–30.
3. Плетенецька Ю. Структурно-зіставний аналіз малого синтаксису сучасного англомовного відеоряду на прикладі п'яти американських художніх фільмів за морфологічною належністю головного слова та за будовою / Ю. Плетенецька // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – С. 474–478.
4. Плетенецька Ю. М. Синтаксичні перетворення на рівні словосполучень у дубльованому перекладі американського художнього фільму «Знайомство з Факерами 2» / Ю. М. Плетенецька // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог, 2013. – Вип. 36. – С. 351–355.
5. Плетенецька Ю. М. Синтаксичні перетворення на рівні словосполучень у дубльованому перекладі американського художнього фільму «Pirates of the Caribbean: On stranger tides» / Ю. М. Плетенецька // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. праць. – К. : Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, ВПЦ «Київський університет», 2013. – Вип. 43. – Ч. 3. – С. 236–242.
6. Плетенецька Ю. М. Парадигма понять термінологічної системи кіноперекладу / Ю. М. Плетенецька // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2013. – Вип. 14 (273). – Ч. III. – С. 219–226.
7. Плетенецька Ю. Синтаксичні перетворення на рівні словосполучень у художньому фільмі Тіма Бертона «Аліса в Країні Чудес» / Ю. Плетенецька // Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: матеріали доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції, 5-6 квітня 2013 р. / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, С. І. Сидоренка. – К. : Аграр Медіа Груп, 2013. – С. 310–316.
8. Плетенецька Ю. Н. Укладка тексту як особене требование дубльованого перевода / Ю. Н. Плетенецькая // IV Международная конференция посвященная проблемам общественных наук: Международная научно-практическая конференция, г. Москва, 26 января 2013 г. – М. : Центр гуманитарных исследований «Социум». – С. 48–51.
9. Плетенецька Ю. Погляди на словосполучення, їх класифікацію та співвідношення структурно-семантичної організації словосполучення з його комунікативною функцією / Ю. Плетенецька // Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: матеріали доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, 6-7 квітня 2012 р. / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, С. І. Сидоренка. – К. : Аграр Медіа Груп, 2012. – С. 281–286.
10. Плетенецька Ю. Труднощі перекладу багатокomпонентних атрибутивних словосполучень в англійських науково-популярних і спеціальних статтях / Ю. Плетенецька // Гуманітарні проблеми становлення сучасного фахівця : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 22-23 березня 2007 р. / За заг. ред. А. Г. Гудманяна, О. В. Петренка. – К. : НАУ, 2007. – Т. 1. – С. 273–277.

АНОТАЦІЯ

Плетенецька Ю.М. Малий синтаксис сучасного англомовного відеоряду та його відтворення українською мовою (на матеріалі художніх фільмів США). – Рукопис

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.16 – перекладознавство. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» МОН України, Одеса, 2013.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню малого синтаксису дубльованих американських кінотекстів на основі зіставного лінгвосинтаксичного та стилістичного аналізу оригінальних текстів фільмів і їхніх перекладів українською мовою.

Запропоновано і описано структурну класифікацію моделей малого синтаксису англомовного відеоряду та їхніх українських відповідників п'яти сучасних американських художніх фільмів за морфологічним вираженням головного слова та за будовою, з'ясовано їх продуктивність. Зіставлено основні прийоми та способи відтворення малого синтаксису в дубльованих перекладах американських художніх фільмів, порівняно їхні частотні характеристики, а також виявлено та описано причини, різновиди та умови застосування трансформацій. На матеріалі сучасних американських фільмів та їхніх дубльованих перекладів розглянуто особливості відтворення та залежності одиниць малого синтаксису взагалі, та метафоричних словосполучень, жаргонізмів, сленгу, зниженої лексики, термінологічних словосполучень, зокрема, від основних принципів дубльованого перекладу кіно. З'ясовано закономірності та вивчено специфіку зазначеного різновиду кіноперекладу.

Ключові слова: малий синтаксис, словосполучення, кінопереклад, перекладацький прийом, англомовний відеоряд, дубльований переклад, укладання реплік.

АННОТАЦІЯ

Плетенецкая Ю. Н. Малий синтаксис современного англоязычного видеоряда и его воспроизведение на украинском языке (на материале художественных фильмов США). – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.16 – переводоведение. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского» МОН Украины, Одесса, 2013.

Диссертация посвящена комплексному исследованию малого синтаксиса дублированных американских кинотекстов на основе сопоставительного лингвосинтаксического и стилістического анализа оригинальных текстов фильмов и их переводов на украинский язык.

Предложена и описана структурная классификация моделей малого синтаксиса англоязычного видеоряда и их украинских соответствий на примере пяти современных американских художественных фильмов по морфологическому выражению главного слова и по структуре словосочетаний, определена продуктивность этих моделей.

Проанализированы основные приёмы и способы воспроизведения моделей малого синтаксиса в дублированных переводах американских художественных

фильмов, сопоставлены их частотные характеристики, а также описаны причины, разновидности и условия применения переводческих трансформаций. Подробный анализ воспроизведения единиц малого синтаксиса на примере современных американских фильмов позволяет сделать вывод, что в большинстве случаев невозможно достижение полного соответствия единиц малого синтаксиса языка оригинала и перевода на формальном и семантическом уровнях. Воспроизведение единиц малого синтаксиса требует применения переводческих трансформаций, обусловленных лексико-грамматической и словообразовательной спецификой языков, сочетанием слов, а также их стилистическими особенностями. Установлено, что в большинстве случаев частичного перевода наблюдается функциональная замена (замена лексико-семантического или морфологического статуса одного или нескольких исходных элементов словосочетания) и сужение, а также комбинация приёмов синтаксического преобразования на уровне словосочетания.

На материале современных американских фильмов и их дублированных переводов рассмотрены особенности воспроизведения единиц малого синтаксиса, метафорических словосочетаний, жаргонизмов, сленга, стилистически сниженной лексики, терминологических словосочетаний. Выявлены закономерности и изучена специфика этой разновидности киноперевода, уникальный характер которого определяет использование таких переводческих трансформаций как укладка реплик, соблюдение их тайм-кода, а также особенности семантической, синтаксической и драматической синхронии.

Воспроизведение метафорических словосочетаний требует применения приёмов расширения / сужения и функциональной замены. При переводе жаргонизмов выявлено соблюдение фактора времени, использование национально-специфических соответствий маркерам американской культуры. Перевод пейоративных словосочетаний позволил выявить замену некоторых из них эвфемистическими соответствиями, что обусловлено понятиями уместности и морально-этических норм.

Воспроизведение терминологических словосочетаний в языке кино требует использования таких переводческих трансформаций как расширение, функциональная замена, перестановка, сужение. Частое применение расширения в англо-украинских переводах вызвано тенденцией к имплицации английских словосочетаний-терминов.

Ключевые слова: малый синтаксис, словосочетание, киноперевод, переводческий приём, англоязычный видеоряд, дублированный перевод, укладка реплик.

SUMMARY

Pletenetska Yu. M. English-speaking films small syntax and its rendering into Ukrainian. – Manuscript.

The thesis for a candidate degree in Philology, Speciality 10.02.16 – Translation studies. – State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky” of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Odesa, 2013.

The thesis is an in-depth research of the dubbed American film texts small syntax on the basis of the comparative lingo-syntactic and stylistic analyses of the original film texts and their Ukrainian translations. Structural classification of the English-speaking films small syntax models and their translation equivalents according to the morphological expression of the main word and the structure has been proposed and described. Their productivity levels have been specified. The main methods and techniques of the small syntax translation in the dubbed versions of American feature films and their frequency characteristics have been compared, the reasons, varieties and conditions of the transformations usage have been identified. The translation peculiarities and dependence of the small syntax units in general, and metaphorical word combinations, jargons, slangs, pejorative vocabulary, terminological word combinations in particular, from the main principles of the dubbed film translation, while using modern American films and their dubbed Ukrainian versions, have been considered. The specific character and regularities of this kind of audio-medial texts have been clarified.

Key words: small syntax, word combination, film translation, translation technique, English-speaking films, dubbed translation, speech detection.